

Bevezető gondolatok

A világ nagy földrajzi kulturális területeit bemutató sorozatunk részeként a „Sárkányok földjén” című tematikus lapszámunk Távol-Kelet országait hozza közelebb a kedves olvasóhoz. A címben szereplő szimbólumra nem véletlenül esett a választás. Egyrészt a sárkány képe megtalálható – noha bizonyos eltérésekkel – az egész távol-kelet mítosz-, és mesevilágában. Ugyanakkor a földrajzi terület országai közötti összefonódás nem csak a mítoszok világában, vallásban, kultúrában figyelhető meg, hanem a történelem és az utóbbi időben a nemzetközi gazdaság és kereskedelem területén is. Másrészt, a távol-kelet legnagyobb területtel, és lakossággal rendelkező országát, Kínát, az elmúlt évtizedekben, mint a nemzetközi rendszerbe visszatérő „nagy sárkányt” jellemzik a szakértők.

SAJÁTOS tény, hogy a különböző szakterületek között tartalmi egybeeséseket figyelhetünk meg a vizsgált földrajzi terület meghatározásakor. A kulturális földrajz az elemzett területet „Távol-Kelet”-ként határozza meg, ahol hat ország található: Kína, Tajvan, Mongólia, Észak-Korea, Dél-Korea, és Japán. A regionális földrajz szintén e hat országot együtt „Belső- és Kelet-Ázsia”-ként definiálja. Ugyanakkor, a civilizációs elméletek egyes jeles képviselői szerint (például Huntington) jelenleg két nagy civilizáció ismert Távol-Keleten: a kínai és a japán.

Japán, történelme hajnalán, több évszázadon keresztül kínai hatás alatt fejlődött. Majd a 16. századtól a Tokugawa-dinasztia által uralt korszak idején teljesen elszigetelődött a nemzetközi rendszerben. Később USA nyomásra kereskedelmi egyezményt írt alá az Egyesült Államokkal (Kanagawa Egyezmény, 1854), a teljes nyitás azonban csak 1868-tól Meiji császár uralkodása idején vette kezdetét. Ezek voltak az első lépések, amelyek a japán társadalom modernizálását és a nyugati társadalmi-gazdasági modell felé történő nyitást mozdították elő, ami végül a ma ismert sajátos japán társadalmi-gazdasági rend kialakulását eredményezte. Fontos megemlíteni, hogy gazdasági sikerek és háborús bukások után a 20. század második felére Japán a világ gazdaság egyik központjává vált (az USA és az EGK mellett). Jelen tematikus lapszámunkban ajánlót olvashatunk egy olyan könyvről, amelynek magyar szerzője, a Japánban leélt több évtized után, személyes tapasztalatai alapján ad bevezetést a szigetország sajátos kultúrájába.

Kína mint a Távol-Kelet legnagyobb kiterjedésű és lélekszámú országa és a világ egyik ősi civilizációja, több ezer éves történelme során az egész kulturális terület fejlődésére hatással volt és szerepe jelenleg is meghatározó. A földrésznyi méretű ország sajátossága az „egy ország két rendszer” társadalmi keret: politikai szempontból kommunista irányítás, gazdasági szempontból kapitalizmus, ami az utóbbi évtizedekben rohamos gazdasági fejlődéssel jellemezhető. Ez abban a tényben is megmutatkozik, hogy 2010 második negyedében a kínai GDP megelőzte a japánt, amivel Kína a világ második legnagyobb gazdaságává nőtte ki magát. Az alábbiakban, két specifikus történeti-jogi és vallási tanulmány mellett az ország 2001-es WTO-ba lépésének történetét, és Tajvannal (Kínai Köztársaság) kibontakozó kapcsolatait, valamint 2008-ban kötött szabadkereskedelmi egyezményét mutatjuk be. A kínai katolikus egyház sajátos helyzetéről rövid könyvrészletet közlünk.

A több mint négyezer éves államiságot maga mögött tudó Korea története szorosan összefonódik a kínai és a japán történelemmel – nem minden esetben pozitív emlékekkel. A

félsziget történetét a 20. század közepétől – 1953-tól véglegessé vált Korea megosztottsága – az ország kettészakadása határozza meg: „két ország, két rendszer”. Északon (Koreai Népi Demokratikus Köztársaság) a kommunizmus történetének egyik legzártabb diktatúráját szemlélhetjük, egy olyan rezsim által, ami téves ideológiára alapozva politikai és gazdasági terrorral nyomorítja meg az ott élő emberek mindennapjait. Hatalmi-katonai szempontból, pedig az egész térséget veszélyezteti: Észak-Korea atombombával rendelkező hatalom. Ellenben Dél-Korea, a II. világháború után néhány évtized alatt a „japán csodát” is felülmúló gazdasági fejlődésen ment keresztül: a kettészakadás előtt jórészt a mezőgazdaságon alapuló gazdaságszerkezetű országból a világ egyik legdinamikusabban fejlődő ipari országává vált. Tematikus lapszámunkban két tanulmány olvasható a Koreákról: általános bevezetés Korea történelmébe, valamint egy specifikus helyzetelemzés Észak-Koreáról, keresztény szempontokat alapul véve.

A Mongol Birodalom születése és terjeszkedése (Kr. u. 13. század) nem csak Ázsia történelmére volt nagy hatással, hanem Kelet-Európára is. A világtörténelem legnagyobb egybefüggő területű birodalmának (26 millió km²) virágzása és bukása alig valamivel több, mint másfél évszázad alatt történt. Dzsingisz kán uralkodása idején (1206–1227) a „pax mongolica” égisze alatt egyre nagyobb területek váltak mongol befolyás alá. Rövid időn belül az egész Távol-Kelet a Mongol Birodalom részévé vált, kivéve Japánt (a mongol seregek kétszer is vereséget szenvedtek a japán egyesített haderőktől: 1274-ben és 1281-ben). A ma Magyarországnál tizenhétszer nagyobb Mongólia a kommunista idők sajátos évtizedei után lényeges társadalmi és gazdasági átalakuláson ment keresztül (1989-től). A hivatalosan „ateista” korszak után újjászületőben van a hagyomány és a történelem tisztelete éppúgy, mint a vallási önazonosság (buddhizmus erősödése). Lapszámunkban interjút olvashatunk az 1960-as, 1970-es évek Mongóliájáról megjelent három útikönyv kapcsán.

2008-ban az ELTE Ötvös Kiadó gondozásában, Horváth–Probáld–Szabó szerkesztésében jelent meg Ázsia regionális földrajza című, tizenkét szerző munkáját magába foglaló több mint hatszáz oldalas kötet. Ebben a munkában alapos és szakmai szempontból is kiváló elemzéseket olvashatunk Távol-Kelet országairól, amelyek a legfrissebb adatok felhasználásával íródtak, és noha csupán egy fejezetet szentelnek a szerkesztők az érintett földrajzi területnek, ez így is közel száz vaskos oldalt tesz ki.

Mostani tematikus lapszámunkkal nem szándékoztunk megismételni és/vagy „felülírni” a fenti kötet „Belső- és Kelet-Ázsiá”-ra vonatkozó részeit. E helyett a megjelenő tanulmányok egy-egy érdekes szempontot adhatnak ennek a hatalmas földrajzi területnek a megismeréséhez és társadalom földrajzi, valamint történeti sajátosságaihoz.

Célunk volt továbbra is olyan szerzőknek lehetőséget adni, korábbi tematikus lapszámainkhoz hasonlóan, akiknek a komoly tudományos elhivatottságon túl személyes tapasztalatuk is van a bemutatott földrajzi területről.

Azzal a reménnyel bocsátjuk útjára tematikus lapszámunkat, hogy nem csak hallgatóknak és szakembereknek szolgál majd hasznos információkkal, hanem minden olyan laikus olvasónak is, aki a világ nagy kulturális területei közül betekintést szeretne kapni a „Sárkányok földjének”, a Távol-Keletnek sajátos világába.

Molnár Gábor

a tematikus lapszám szerkesztője